

Napsal K. H. Hilar

(E*forum, 18. 03. 2020)

*K 170. výročí narození TGM (7. 3.) připomínáme článek **Masaryk a umění**, který vyšel v týdeníku Národní divadlo (7, 1930, č. 29/30, 6. 3., s. 2-4) a téhož dne i v Přítomnosti (7, 1930, č. 9, s. 137-138). Divadelní režisér, dramatik, básník, prozaik, esejista, kritik a překladatel **Karel Hugo Hilar** (* 5. 11. 1885) završil svá studia klasické filologie a filozofie na pražské filozofické fakultě doktorátem v roce 1911, od roku 1914 vedl činohru Městského divadla na Král. Vinohradech, od roku 1921 působil jako šéf činohry Národního divadla. Následující vzpomínku, resp. portrétní črtu napsal k osmdesátinám T. G. Masaryka, jeho pětadesátin se však již nedožil; od smrti K. H. Hilara uplynulo 85 let († 6. 3. 1935).*

lm

Karel Hugo Hilar: Masaryk a umění

Bylo by možno předpokládati, že velký noetik, učitel a vůdce, jehož celý život byl boj pro pravdu, právo a člověka, nemohl ani míti dosti času pro poezii a umění. Ale není tomu tak. Stačí připomenouti si pouze jeho lumírovskou studii „O studiu děl básnických“, aby se vidělo, že široce lidský podklad osobnosti Masarykovy nedovoloval mu ani po této stránce býti jednostranným. A povšimneme-li si způsobu myšlení Masarykova právě ze stanoviska jeho názoru na poezii a umění, zazáří nám jeho duševní portrét kouzlem tak důvěrným a jímavým, že musíme tvář velikého vůdce nejen obdivovati, ale lidsky zcela privátně milovati.

Geniálnost tohoto velikého muže spočívá nejen v jeho myslitelském rozměru, ale ve zcela privátním lidském kouzlu, jímž podmanil osobnosti, generace, všechny ty, kdož s ním přišli do styku bez ohledu na to, co jim přednášel, ale pro způsob – osobní lidské teplo – jímž to činil.

Vzpomínám si na jeho jedenáctihodinové přednášky v Lázeňském sále před 25 lety. Populární a srdce obdivujících posluchačů vzrušující myslitel vcházel do sálu, přeplněného posluchačstvem, bez nejmenší profesorské strojenosti, bez veškerého patosu vědeckého autoritáře elegantním krokem, s prostým, důvěrným úsměvem na tváři, jako by se jednalo o důvěrnou schůzku ve dvou, vyšvihl se za katedru, počav tichým privátním rozhovorem, jako by šlo o soukromý rozhovor, před oním slavnostním přednesem, jež neznalí posluchači od proslulého myslitele očekávali, a jemuž uvykli z přednesu ostatních slavných profesorů fakulty. Vyložil kapitolu své milované anglické

racionalistické filozofie, Locka a Huma, tónem čajového dýchánku, jehož srdečnost, lidskou vřelost přerušilo a na druhý den pokračování odložilo toliko poledne, zaznívajíc sborem zvonů z blízkých malostranských kostelů. A nejinak zkoušel a kolokvoval jako profesor a examinátor. Jako dnes vidím před sebou jeho skromný malostranský byt, oddělený od pavlače dřevěným mřížovím. Vítal nás - tři ohlášené zkoušence - s roztomilostí hostitele bez nejmenší ztuhlosti tváře, připomínající poměr kandidáta a examinátora. Když jsem usedl ke stolu, tázal se mne, piji-li odpoledne černou kávu. Zkušební rozhovor započal mezi zvukem lžičky a šálku a uplynul dříve, než jsem se nadál.

„Šlo to dosti dobře, vidíte, že to nebylo nic tak zlého,“ skončil zkušební čas. „Jakou chcete známku?“

„Potřebuji první stupeň,“ zakoktal jsem rozpačitě.

„Máte jej míti,“ odpověděl, bera ode mne formulář vysvědčení a namáčeje pero. Napsav své „výborně“, s úsměvem mne propouštěl.

Když vzpomínám na tuto scénu, rozpomínám se, jak Napoleon učil se vystupování od slavného Talmy. Mám dojem, že Masaryk učil se svému chování ze studia básnických děl. To, jak on chápe uměleckou kritiku, to, jak on rozumí empirické estetice, to, jak dovedl nadřaditi - sám vědec - vědeckému poznání umělecké, to, jak on pochopil cíl veškeré tvorby umělecké i básnické, poznání duše lidské, to, co on dovedl pochopiti z Danteho, Leonarda Vinciho, Shakespeara a Balzaca, Goetha a Wagnera, jak on se vymanil z profesorské strohosti při posuzování uměleckých děl, a jak on učinil lidskost měrou všeho vnímání umělecké tvorby: to mohl učiniti jenom veliký člověk, jehož nedusí žádný předsudek, jehož neváže žádná stavovská upjatost, žádná duchovní vazba, žádná myslitelská zkostnatělost. Masaryk byl po celý život duch bojující a neměl času k poezii a umění. O něm platilo přísloví: „Inter armis silent Musae.“ Ale co je podstatou umění, co je podstatou básnické tvorby, co je podstatou umělecké osobnosti, ať u básníka, ať u sochaře, ať u herce, tomu rozuměl lépe než nejlepší profesor estetiky, který chce básnický tvůrčí a umělecký úchvat teoretizovati a suše vědecky registrovati. Masaryk ve svém „Studiu děl básnických“ uznává svrchovanost umění, svrchovanost uměleckého poznání, chápe podstatou umělecké tvorby stejně všelidskou přináležitost jako potřebu národních kořenů každého velikého uměleckého díla, zdůrazňuje požadavek opravdivosti uměleckého díla, konstatuje potřebu ohromnosti citů a vůle k uměleckému tvoření, dovede promluvit o krátkozrakém a jednostranném realismu a vkus porušujícím naturalismu, dospívá k závěru, že především v uměleckých dílech dostává se člověčenstvo k řešení světové i životní záhady. Jeho pochopení génia je lidsky jímavé a prosté. Na lidské funkčnosti a účelnosti měří Homéra, Danteho, Balzaca, Shakespeara a uzavírá svou uměleckou estetiku tím, že obyčejné lidské srdce je tím nejdražším předmětem uměleckého díla a že všeho umění, veškeré vědě a filozofii vlastním cílem v jeho snažení a badání jest člověk.

Jest dojemným údělem blaženého lidského osudu, že T. G. Masaryk vrcholí své lidské,

vůdcovské i myslitelské dílo, slaví své osmdesátiny v době, která zdvihla člověka na svůj štít a po děsných zkušenostech světové války učinila lidskost – člověka veškerým svým cílem a uměleckým ideálem. Svou vrozenou přirozeností, svou živočišnou teplostí, svou láskou k jednoduchému, prostému a upřímnému, k prostotě a pravdivosti, svou antickou probitou, která nejdokonaleji charakterizuje Masarykův poměr k umění a básnictví, stává se náš osmdesátiletý jubilat symbolem celého dnešního lidstva a jeho nové renesance, jeho vůle býti jiným, býti lepším.

www.ipsl.cz